

Tudatzavarok

A TUDATI SZINT ÉS AZ AGYMŰKÖDÉS

A tudati szint fenntartásáért felelős legfontosabb szervünk az agy. A megfelelő agyműködéshez elegendő oxigén és cukor (glükóz) szükséges. Az agy működését többféle anyag/szer befolyásolhatja, pozitív és negatív irányban egyaránt. A kávéban, csokoládéban és egyes üdítőitalokban lévő koffein pl. serkentőleg hat, míg a nyugtató hatású gyógyszerek és egyes fájdalomcsillapítók csökkentik a tudati szintet. Előfordulhat, hogy gyógyszer mellékhatásaként jelentkezik a tudati szint csökkenése, enyhébb-súlyosabb tudatzavar. Az agy sérülései és bizonyos betegségek ugyancsak járhatnak tudatzavarral.

MILYEN TÜNETEKEL JÁR A TUDATZAVAR?

A tudatzavarnak különböző súlyossági fokozatai vannak, melyek egymást átfedő tünetekkel járhatnak, ezek sokszor csak mértékükben különböznek egymástól. Az alvás is megváltozott tudati szinttel járó állapot, ezt azonban nem soroljuk a tudatzavarok közé.

A tudatzavar jele lehet, ha a beteg nem tudja megtartani testének egyensúlyát, ennek következtében a járása megnehezül, nekimegy a környezetében lévő tárgyaknak és embereknek, illetve ismétlődően elesik.

Úgy éljük mindennapjainkat, hogy tisztában vagyunk a bennünket körülvevő világgal: térben és időben orientáltak vagyunk. A megfelelő éberségi szint azt jelenti, hogy reagálunk a történésekre, tudjuk, hogy kik vagyunk, hol tartózkodunk, melyik évben járunk, hány óra van. Amikor tudati szintünk csökken, térbeli és időbeli orientációnk kisebb-nagyobb mértékű károsodást szenved. A tudatzavar azonnali orvosi segítséget igénylő sürgősségi állapot.

A tudatzavar gyakori kísérőjelensége a szédülés: a beteg úgy érzi, hogy a világ elmozdul körülötte. A szédülésnek különböző típusai vannak, előfordulhat forgó jellegű szédülés, míg máskor a szédülés általános bizonytalanságérzésben vagy lebegésérzésben, esetleg részegséghez hasonló állapotban nyilvánul meg.

A tudatzavar szív-ér rendszeri tünetekkel is járhat, ilyen a szabálytalan és/vagy szapora szív működés és a vérnyomásesés.

Az idegrendszer érintettségének jeleként előfordulhat általános gyengeségérzés vagy a test bizonyos részén (arc, végtagok stb.) körülírt gyengeségérzés, esetleg zsidbadás. Súlyosabb esetekben görcsrohamok is kialakulhatnak.

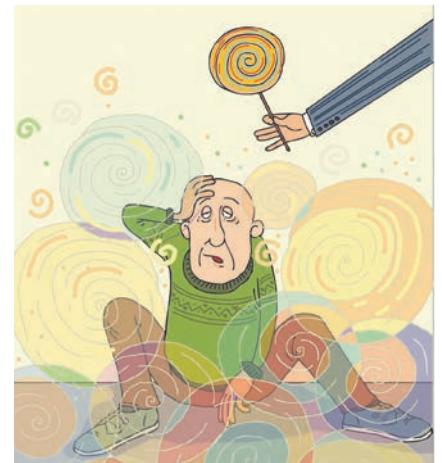
A legsúlyosabb esetekben a beteg elveszíti az eszméletét. Az eszméletvesztés mélysége és időtartama változó lehet, ennek megfelelően különböztetjük meg egymástól a tudatzavar formáit. Melyek ezek?

A TUDATZAVAROK FORMÁI

Mélységük és súlyosságuk alapján a tudatzavar alábbi formáit különböztethetjük meg:

Zavartság. A zavartság a világos gondolkodásra való képesség hiánya, mely rossz döntések meghozatalához vezethet.

Dezorientáltság. A dezorientált beteg képtelen felmérni saját viszonyát a körülötte lévő élőlényekhez, tárgyakhoz és helyekhez, és időben sem tájékozott.

Az inzulinnal és/vagy más gyógyszerekkel kezelt cukorbeteg tudatzavarainak gyakori oka az alacsony vércukorszint

Delírium. Zavart és illogikus gondolkodást jelent, a deliráló beteg gyakran dezorientált. A külvilág ingereire adott érzelmi reakciók a félelem és a düh között igen tág határok között változhatnak.

Letargia. A letargiában lévő személy nem reagál a külső ingerekre, akár vész helyzetben sem, pl. vihar idején.

Stupor. A stupor a tudatzavar még mélyebb formája, amikor a beteg már csak nagy nehézségek árán képes reagálni a külső ingerekre, kivéve a fájdalomingeret, melyekkel még kiváltható némi reakció.

Az idős, legyengült, kevés folyadékot fogyasztó és hányás vagy hasmenés miatt sok folyadékot veszítő betegek vérében felszaporodó nátrium delíriumot, letargiát vagy akár kómát is okozhat

Kóma. A kóma a tudatvesztés leg-súlyosabb formája: a beteg már semmilyen külső ingerre, így fájdalomra sem reagál.

MI OKOZHAT TUDATZAVART?

A tudatzavar leggyakoribb oka valamilyen szer – leggyakrabban alkohol, kábítószer vagy gyógyszer – hatása. A gyógyszerek közül tudatzavart okozhatnak pl. barbiturátszármazékok vagy más altatók nem megfelelő használat esetén. Bizonyos betegségekben is felléphet tudatzavar, pl. az egész szervezetet érintő súlyos fertőzésekben (szepszisben [„vérmérgezés”]), epilepsiában, cukorbetegségben (túl magas vagy túl alacsony vércukorszint következtében), szélütésben, illetve minden olyan kór állapotban, amikor súlyos zavart szenved az agy vér- és oxigénellátása (a keringés összeomlása pl. szívinfarktus vagy hirtelen szívleállás miatt).

A tudatzavar ritkább okai között előfordulhat agyvérzés, demencia („elbutulás”, pl. Alzheimer-kór), koponyasérülés, szívbetegség, szélsőséges hőmérsékleti

viszonyok (ezen belül hősokk/hőguta), súlyos májbetegség (májelégtelenség), veseelégtelenség (urémia) vagy sokk.

A TUDATZAVAR KIVIZSGÁLÁSA

A tudatzavar diagnosztikájának és terápiájának első lépése – mint általában a legtöbb betegségben – a kórelőzmény felvétele és a fizikális vizsgálat, utóbbi az idegrendszer állapotának részletes felmérését is magába foglalja. Az orvos kikérdezi a beteget – súlyosabb esetekben a környezetében élőket –, hogy a betegnél fennáll-e valamilyen tartós orvosi probléma, vagy előfordult-e nála ilyen esemény korábban (pl. cukorbetegség, epilepszia, depresszió), illetve hogy a beteg használ-e rendszeresen valamilyen gyógyszert (pl. inzulint, antidepressívumot). Fontos információ, hogy milyen körülmények között következett be a tudatzavar, kialakulása idején észleltek-e szokatlan vagy szélsőséges külső körülményt, ingert. A kikérdezés arra is kitér, hogy előfordult-e valaha illegális szerhasználat, vényköteles gyógyszer nem megfelelő szedése vagy jelentősebb alkoholfogyasztás.

A fentiekén kívül – a konkrét körülményekhez igazodóan – egyéb vizsgálatokra is sor kerülhet, köztük a következőkre:

- Teljes vérképvizsgálat, hemoglobinszint meghatározása: a vér alakos elemeinek aránya és a hemoglobinszint alapján vérszegénység (anémia) fennállására következtethet az orvos, a fehérvérsejtek számának megszorodása fertőzést jelezhet (pl. agyhártyagyulladás, tüdőgyulladást).

- Toxikológiai vizsgálatok: ily módon kimutatható a gyógyszerek, tiltott szerek és mérgek jelenléte és mennyisége.

- Máj- és vesefunkciós tesztek: a máj és a vese állapotának megítélésére alkalmas laboratóriumi vizsgálatok.

- Elektrolitvizsgálatok: az elektrolitok (nátrium, kálium, klorid, bikarbonát stb.) szintjének meghatározásával felmérhető a szervezet állapota.

- EEG- (elektroencefalográfiás) vizsgálat: a fej bőrére helyezett elektródákkal méri az agyi aktivitást, a központi idegrendszer érintettségének mérésére alkalmas.

- EKG- (elektrokardiográfiás) vizsgálat: a szív működéséről ad képet.

- CT- (komputertomográfiás) vizsgálat: választ ad arra, hogy a tudatzavar mögött áll-e valamilyen eltérés (pl. vérzés, daganat, sérülés) az agyban.

- MRI (mágnesesrezonancia-vizsgálat): javallatai megegyeznek a CT-vizsgálatéival, de annál részletesebb információt ad az agy állapotáról, sugárterhelés nélkül.

HOGYAN KEZELHETŐ A TUDATZAVAR?

Súlyos tudatzavar észlelésekor legfontosabb a beteg alapvető életfunkcióinak fenntartása, mindenekelőtt a szabad légutak biztosítása, a beteg önszélyeztető magatartásából adódó veszélyek elhárítása és megelőzése. Ebben már a beteg környezetében élőkre is nagy feladat hárul az állapot észlelésekor. A további kezelést mindig kórházi körülmények között kell lefolytatni, ezért tudatzavar gyanújakor nem halogatható az orvosi segítség kérése, a mentőszolgálat riasztása.

A hosszabb távú kezelések a háttérben álló októl függenek. Szükség lehet az addig szedett gyógyszerek fajtájának vagy adagjainak módosítására vagy új kezelés indítására, a tudatzavar okának megszüntetésére. Ugyanilyen fontos a tüneti kezelés, a beteg általános állapotának rendezése, a tünetek enyhítése. Ez utóbbi különösen azokban az esetekben kap nagy hangsúlyt, amikor a tudatzavar oka tartósan fennálló, nem gyógyítható, esetleg folyamatosan előrehaladó kór állapot (pl. Alzheimer-kór).

Fontos, hogy a beteg és különösen a környezetében élők már a tudatzavar korai, enyhébb jeleire is felfigyeljenek, hogy időben érkezhessen az orvosi segítség!

EZ A TÁJÉKOZTATÓ NEM HELYETTESÍTI AZ ORVOSI KEZELÉST. A BETEGEK SZÁMÁRA KÉSZÍTETT MÁSOLATOKTÓL ELTEKINTVE FELHASZNÁLÁSA CSAK A KIADÓ ÍRÁSOS HOZZÁJÁRULÁSA NYOMÁN ENGEDÉLYEZETT.